

Uitgeverij Open Kaart

Reisgids Indonesië

Oorlogsplekken 1942-1949

Reisgids Indonesië – Oorlogsplekken 1942-1949

Naar een idee van: Esther Captain / ministerie van VWS

Auteurs: Hans van den Akker, Alfred Birney (reis-essay), Ferry Bounin & Paulien van der Geest (reisinformatie), Esther Captain, Wim Manuhutu
 Redactiecommissie: Rolf Bom, Herman Bussemaker, Esther Captain, Noes Lautier, Marijke Schuurmans (voorbereidend onderzoek)
 (Eind)redactie: Marcia van Bijnen, Noes Lautier, Steven van Schuppen
 Beeldmateriaal: Ferry Bounin, Esther Captain, collectie NIOD, collectie Museum Bronbeek, privécollecties
 Beeldredactie: Marcia van Bijnen, Steven van Schuppen
 Cartografie: Marcia van Bijnen (hedendaagse kaarten), collectie Koninklijk Instituut voor de Tropen (historische kaartondergronden)
 Grafisch ontwerp en technische realisatie: Marcia van Bijnen
 Druk: GTV Drukwerk Project Management

Deze uitgave en de daarbij behorende website zijn financieel mogelijk gemaakt door het programma Erfgoed van de Oorlog van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).

1e druk
 ISBN 978-90-75437-41-6
 NUR 510
 Gegevens afgesloten: januari 2010

Deze uitgave werd met grote zorg samengesteld. De juistheid van de gegevens is mede afhankelijk van informatie die ons is verstrekt door derden. Uitgeverij Open Kaart BV kan geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele onjuistheden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2010 Uitgeverij Open Kaart, Den Haag, alle rechten voorbehouden
 www.openkaart.nl / www.reisgidsindonesie.com

Inhoud

Voorwoord	006
Inleiding – Oorlogssporen 1942-1949	009
Jakarta	034
West-Java	056
Midden-Java	088
Oost-Java	130
<i>Javaans vuurwerk, een reis-essay van Alfred Birney</i>	174
Sumatra	186
Bali	226
Kalimantan - Borneo	232
Sulawesi	244
Timor	254
Molukken	258
Papua	264
Praktische reisinformatie	276
Index	293
Uitleg van gebruikte symbolen	achterflap

5 GEVANGENIS – LEMBAGA PEMASYARAKATAN

Jl. Muara 42, gelegen aan zee, direct ten noorden van de riviermonding.

De gevangenis, die indertijd is gebouwd voor 500 personen, werd tijdens de Japanse bezetting van maart tot juni 1942 eerst gebruikt als krijgsgevangenkamp. Vervolgens als mannenkamp, daarna als vrouwenkamp en tenslotte van mei tot september 1944 wederom als krijgsgevangenkamp. In oktober 1943 kwam er nog een groep Molukse mannen, die in aparte cellen werd geïnterneerd. Ook de drenkelingen van het getorpedeerde Japanse vrachtschip Yunyo Maru, volgeladen met krijgsgevangenen die te werk gesteld zouden worden aan de Pakan Baroe spoorweg, werden een tijdje in deze gevangenis opgesloten.

De gevangenis staat er nog en wordt nog altijd als zodanig gebruikt, alhoewel de Indonesiërs het woord gevangenis niet gebruiken maar het een 'socialisatie-instituut' noemen. Het gebouw is in opvallend groen en geel geschilderd.

6 SITI NURBAYA PARK

Het Siti Nurbaya-park stond vroeger bekend als Apenberg. Deze heuvel ligt bij de monding van de rivier Batang Arau aan de kust.

Op een strategisch punt aan de noordkant van het park, met uitzicht op de kust en de riviermonding, staat een Japans kanon uit de Tweede Wereldoorlog opgesteld. Bovenop de heuvel bevinden zich tevens enkele Japanse bunkers. Langs de wandelroute naar de top van de heuvel liggen ook nog een paar bunkers. Het kanon is eenvoudig te bezoeken, maar de steile klim via vele traptreden maken de bunkers op de top moeilijk te bereiken voor mensen die slecht ter been zijn. Bovenop de heuvel wordt men beloond met een prachtig uitzicht over Padang naar het noorden en de kuststrook en enkele eilanden naar het zuiden.

Rechtsboven: Padang, de gevangenis vanaf het water gezien, met stalletjes er voor.

Links: Japanse bunkers in het Siti Nurbaya Park

LUBUK LINGGAU – LOEBOEK LINGGAU

Lubuk Linggau is een weinigzeggend dorp zonder specifieke bezienswaardigheden. De enige reden om er naartoe te gaan is om een bezoek te brengen aan de voormalige rubberonderneming Belalau, ook bekend als de Belalaukampen A en B, even ten noorden van Lubuk Linggau zelf.

PRAKTISCHE INFORMATIE

Transport in Lubuk Linggau e.o.

Vliegtuig

De eenvoudigste manier om in Lubuk Linggau te komen is vliegen naar Bengkulu of Palembang en daar een gedeelde taxi nemen (zie hierna). Er zijn geen vluchten tussen Padang en Bengkulu/Palembang, maar wel vanuit Medan of Jakarta.

Gedeelde taxi

Lubuk Linggau ligt op een kruising van wegen naar Bengkulu, Palembang, Padang en Bandar Lampung. Van en naar Bengkulu (4 uur; ca. Rp 50.000) en Palembang (7 uur; ca. Rp 110.000) rijden regelmatig gedeelde taxi's,

de zogenaamde kijangs. Een van de aanbieders is:

- PO. Ratung Agung Travel.
Loket Palembang: Jl. Kol. Atmo 576, T (0711) 788 01 79 / (081) 367 37 46 66.
Loket Bengkulu: Jl. Bangka 4, T (0736) 289 52 / (085) 268 00 83 39.

Bus

De langeafstandbussen tussen Padang (ca. 12 uur) en Jakarta (ca. 18 uur) stoppen ook in Lubuk Linggau. Een aanbieder van bussen naar Padang is:

- PO. San. Loket Padang: Jl. S. Parman 189B, T (0751) 828 33 01; tevens vestiging: By Pass KM 6, T (0751) 828 33 02.

Links: de voormalige Sint Jozefschool in Batu.

Rechts: het ursulinenklooster in Pacet met bloementuin en heuse Mariagrot.

Batu

 ZUSTERSCHOOL OF ST. JOZEFSCHOOL – SEKOLAH DASAR KATOLIK (SDK) SANG TIMUR
Jl. Panglima Sudirman 59

Ligt aan de weg van Batu naar Songgoriti en is te bereiken met een groene bemo (ang-kot) met de letter B vanaf de plaza of het busstation in de stad. Het gebouw is nog in gebruik als school en is goed onderhouden.

Batu (Batoe) had zich voor de oorlog dankzij de hoge ligging (450 meter) en de gezonde lucht ontwikkeld tot een geliefde vakantieplaats met sanatoria en herstellingsoorden. De Europese bevolkingsgroep telde 900 mensen, waarvan de helft Indo-Europees was. Bij het uitbreken van de Bersiap werden eerst de mannen en oudere jongens geïnterneerd in de Zusterschool, de lagere school die behoorde bij het Ursulinenklooster. Later werden zij overgebracht naar het nabijgelegen kamp in de Poenten.

 VILLA NIJLAND
Jl. Dewi Sartika 11 (voormalig nummer 158)

De huisnummering is gewijzigd en tegenwoordig heeft het huis nummer 11, maar het oude nummer 158 staat nog steeds op de muur. Gelegen 100 à 200 meter heuvelafwaarts vanaf het busstation, aan de rechterzijde van de weg. Tamelijk klein wit huis met duidelijke art-deco kenmerken. De stenen omheining wordt gevormd door vrouwenfiguren. Inmiddels is het huis nogal vervallen, maar het is wel te huur (T (0341) 46 21 49), dus wie weet opent zich hier een mogelijkheid voor de liefhebber.

De vrouwen en kinderen in en om Batu werden aanvankelijk geïnterneerd in Poenten en daarna overgebracht naar deze villa, die genoemd is naar de heer Nijland, directeur van drukkerij Kolff te Batavia.

Pacet

 URSULINENKLOOSTER PATJET – BINTANG KEJORA PACET

Pacet ligt ten noordwesten van de vulkaan Arjuno en kan zowel vanuit Batu als vanuit Surabaya bereikt worden.

Vanuit Batu is het een kwestie van de weg naar het noorden afrijden. Onderweg passeert u Seleka (iets ten westen van de weg) en de heetwaterbronnen van Cangar, beide toeristische trekpleisters. Aan de zuidkant van Pacet, vlak voordat u het dorp zelf bereikt, ligt het klooster op een helling aan de rechterkant van de weg, vlak nadat u een rivier bent overgestoken. Vanuit Surabaya rijdt u eerst naar het dorp Pandaan, waar u rechtsaf slaat in de richting van Tretes (een toeristische trekpleister). In het dorp Prigen (dat voor Tretes ligt) slaat u af en neemt de schilderachtige weg in de richting van Trawas en verder naar Pacet. Het klooster ligt op een helling aan de zuidkant van Pacet (aan de weg naar Batu).

Na een bewogen geschiedenis als ondermeer vakantieoord voor de Ursulinenzusters uit Surabaya (vóór de oorlog) en als interneringskamp, doet het klooster nu weer dienst als retraiteoord. Het is een buitengewoon mooi geheel met een binnentuin voorzien van een grote rozentuin en een enorme kas met planten en bloemen. Ook de route van de lijdensweg van Jezus kan er worden nagelopen. Een klein stroompje dat dwars door de tuin loopt vult het zwembad aan de zijkant. Hoewel de zusters inmiddels 'vrijwillig' een flink stuk land hebben afgestaan aan de overheid, is er nog altijd genoeg ruimte over voor rust en bezinning, wat toch het doel is van een retraiteoord. Het is een aparte ervaring om in een kloosteromgeving de roep vanaf verscheidene moskeeën op de achtergrond te horen.

In het destijds leegstaande klooster waren gedurende het jaar 1946 een mannen- en een vrouwenkamp gevestigd. Het klooster had niet alleen ruimtes voor de geïnterneerden, maar ook voor de Indonesische bewaking. In de kloostertuin staat een enorme Christus aan het kruis. Vermoedelijk is dit de plek waar in november 1945 vijftig Indo-Europese mannen zijn vermoord, die nu in een massagraf liggen op het ereveld Kembang Kuning in Surabaya.